

**Szakmai beszámoló a
Magyar Építőművészek Szövetsége
„Nagyapám Háza”
Örökségvédelmi programjáról
a TLA/NEPI2020/300001E számú
támogatási szerződéshez**

2020

**Projekt gazda:
Magyar Építőművészek Szövetsége (MÉSZ)**

**A „Nagyapám Háza” Örökségvédelmi program
a Teleki Alapítvány Népi Építészeti Program támogatásával készült.**

**Projekt felelős:
Krizsán András DLA Ybl-díjas építész
a MÉSZ elnöke**

www.meszorg.hu

*„Mert azt láttam mindenütt,
azt láttam minden nagy nemzetnél,
hogy az apák dolgát
folytatják az utódok... „
(Kós Károly)*

TARTALOMJEGYZÉK

A „Nagyapám Háza” Örökségvédelmi program leírása	5.
A „Nagyapám Háza” Örökségvédelmi program célja:.....	6.
A „Nagyapám Háza” Örökségvédelmi program tematikája:	6.
Elméleti képzések:.....	6.
Gyakorlati képzés:.....	11.
Szakmai programok, előadások:	15.
Összefoglaló:	16.

A „Nagyapám Háza” Örökségvédelmi program leírása

Európa szerte elfogadott módszer, hogy a védett népi épületek megóvását vagy múzeumi (skanzen) körülmények között biztosítjuk, vagy saját környezetükben az eredeti jellegüknek és karakterüknek megfelelő, lehetőleg az eredeti funkcióra utaló „*in situ*” hasznosítást szorgalmazzuk. De ki fogja - és ami még lényegesebb - ki tudja majd karbantartani, felújítani, tovább adni azokat a mesterségbeli tudásokat, hagyományos házépítési technológiákat, amikkel ezek a hajdan volt régi szép épületek épültek? A népi műemlékeink sorsa és léte ugyanis – függetlenül a jogszabályi, anyagi keretektől – ezektől a gyakorlati módszerektől is függ.

A Magyar Építőművészek Szövetsége a „Nagyapám Háza” Örökségvédelmi programja ezeket a személyeket, emberi közösségeket kívánta megtalálni és identitásukban megerősíteni. Akik a természetes életforma felértékelődését, sokszor romantikus indítékból felvállalják és népi építészeti értékeinket és hagyományainkat – a fenntartási gondokat is örömmel átvállalva – féltve őrzik. Mert vannak emberek, akik képesek rá! Ezt a képességüket kell erősíteniük lokális eszközök segítségével, reális elképzelések alapján. Helyi öntevékenységen alapuló, személyes kapcsolatteremtésre épülő szakmai és anyagi támogatást kell számukra biztosítanunk, amely mindig az adott épület körülményeit, a hagyományos építőmesteri tudást tartja szem előtt.

A Magyar Építőművészek Szövetsége a Teleki Alapítvány Népi Építészeti Program pályázat támogatásával ennek szellemében dolgozta ki a „Nagyapám Háza” Örökségvédelmi programot a népi építészet iránt érdeklődő és elkötelezett fiatalok, egyetemisták, főiskolások számára. E hiánypótló program célja, hogy a fiataloknak ne csak műszaki felmérésre és dokumentálásra legyen lehetőségük a nyári gyakorlataik során, hanem a tradicionális építőmesteri munkákat is megismerhessék, és testközelbe kerülhessenek a népi építészet értékeivel. Meggyőződésünk, hogy az iskolákban kell elkezdni és tanítani a saját települési hagyományokat, és ápolni a népi építészet örökségeit. Szakmai gyakorlatok keretében kell megismertetni, tanítani a szak- és építészeti iskolákban az építészettörténetbe illesztett népi építészeti és építészeti hagyományokat, ismereteket.

A „Nagyapám Háza” Örökségvédelmi program célja:

A „Nagyapám Háza” Örökségvédelmi program célja, hogy a résztvevők elméleti tudásuk mellett a **gyakorlati ismereteket is elsajátítsák** a hagyományos házépítés folyamatában. Képesek legyenek elméleti ismereteik gyakorlati alkalmazására is. Ezért az oktatási jellegű információ-átadás akkor a leghatékonyabb, ha elmélet és gyakorlat egymást kiegészítve és erősítve, egyszerre jelenik meg a képzésben. Különösen igaz ez a népi építészet esetében, amit csak úgy ismerhetünk meg igazán, ha minden érzékszervünknek lehetőségünk van kapcsolatba kerülni vele.

A „Nagyapám Háza” Örökségvédelmi program tematikája:

A „Nagyapám Háza” Örökségvédelmi program elméleti és gyakorlati ismeretátadásból áll.

I. Elméleti ismeretátadás:

- Tavaszi szemeszter: Elméleti képzések
- Őszi félév: Szakmai programok, előadások

II. Gyakorlati képzések: a nyári időszakban szervezett alkotótáborok keretén belül

Elméleti képzések:

Az elméleti képzés során a résztvevők megismerkedhetnek az anyag, a szerkezeti ismeretek mellett az arány és harmónia egységével. Az előadók olyan építészeti ritkaságokra irányítják rá figyelmünket, melyeket féltve őrzünk, és óvunk, melyek segítsenek abban is, hogy megértsük a hagyományos népi kultúra értelmét, bölcsességét és tanuljunk abból, hogy fennmaradjon emlékükhöz az utókor számára, és bemutathatóvá váljon vitathatatlan értékük. Megmaradjon valami, ami ellenáll az időnek.

Az elméleti képzések 17:00 órakor kezdődnek a MÉSZ székház Kós termében

Cím: 1088 Budapest, Ötpacsirta u. 2

Az előzetesen eltervezett időpontokat a COVID-19 világjárvány következtében kialakult vészhelyzet miatt vagy későbbre kellett halasztanunk, vagy online formában kellett megtartanunk.

2020.02.19 Krizsán András - Falvaink arculata

2020.09.09 Román Árpád – Hagyományos házépítés I.

2020.10.03 Román Árpád - Hagyományos házépítés II.

(Tetők, héjalások, homlokzatok, kémények, tüzelőberendezések)

2020.11.24 Bihari Ádám - Vályog építészet (Online webinarium)

Az elméleti képzéseken való részvétel, kredit pont kiadása nélkül ingyenes, és bárki számára nyilvános. Előzetes regisztráció nem szükséges.

2020.02.19 Krizsán András – Népi építőművészet

Előadó: Krizsán András DLA

A Kárpát-medencei népi építészetnek páratlan formagazdagsága, sokszínűsége van. Egészen más egy Dunántúli, Balaton-felvidéki, vagy Dél-Alföldi, Őrségi ház homlokzata, architektúrája, mint akár egy Vas megyei boronafalás parasztház és Somogy megyei pincefalu. A hagyományos népi épületek titka a méretek és az arányok harmóniája. Mindent a lehető legkisebb – eszményi és emberarányú - magassággal oldottak meg. Ez általában 6 m körüli homlokzati szélességet és magasságot jelentett,

amit egy kőműves még könnyen elért. A népi építészet legszebb művészi kifejeződése a tornác, ami a maga csodálatos változatosságával, egyedülálló szépségével, megejtő bájával a modern építészet számára is követendő példának bizonyul. Ezek az udvari homlokzatukon pilléres, oszlopos, mellvédes vagy mellvéd nélküli bolthajtásos tornácok sok helyütt a bejárat előtt kiugró szélfogóval, „kódisállással” bővültek és hívogatták a betérőt. A négyszögletes, sima pillér, és a díszített pillérsor, vagy a félköríves, nagy nyílásokkal tagolt árnyas tornácok közül is az oszlopokkal alátámasztott íves tornác mondható a legmutatósbabnak, legszemrevalóbbnak. Vonzó látványával a mai napig szívesen idézett forma.

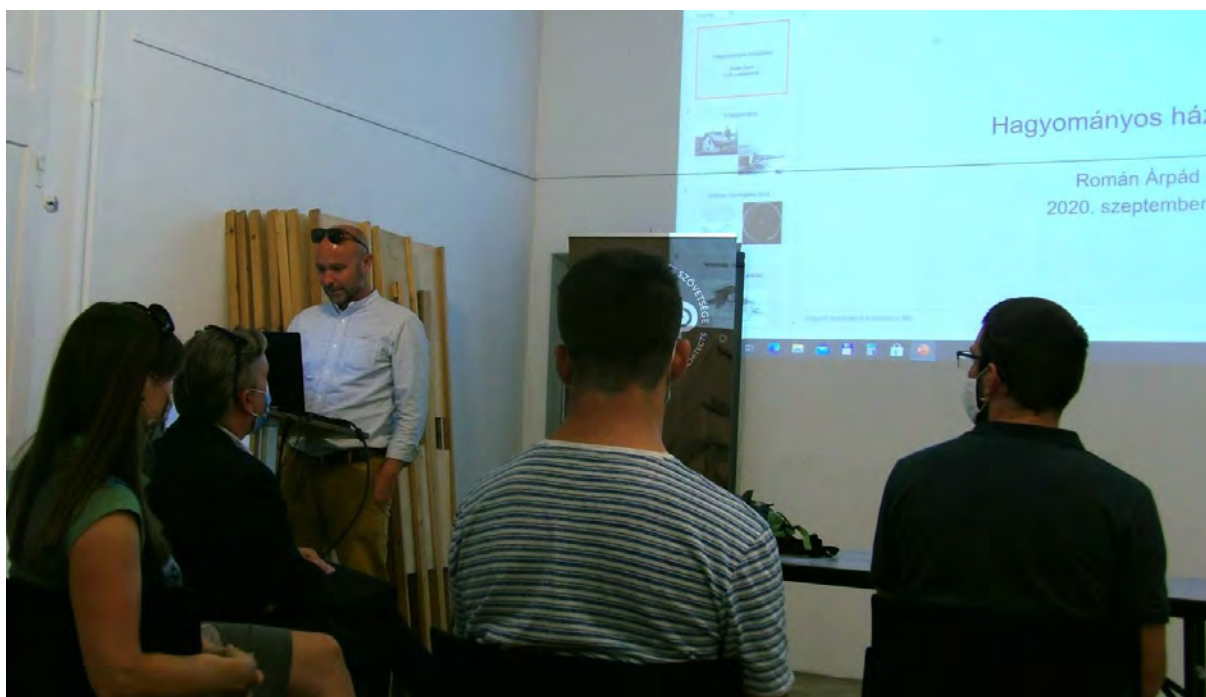
Krizsán András DLA

Ybl-díjas építész

2020.09.09 Román Árpád – Hagyományos házépítés I.

Előadó: Román Árpád műemlékvédelmi szakmérnök

A járvány miatt ősszel folytatódott a NAGYAPÁM HÁZA Örökségvédelmi program elméleti képzési sorozata. Román Árpád műemlékvédelmi szakmérnök kétrészes előadása a hagyományos házépítés technikáiról és anyagairól az alapoktól a tetőig. Az előadó részletesen ismertette a hagyományos népi építészet építési technológiát, az első részben az alapozástól a teherhoró szerkezetekig. Bemutatva a napjainkban is hasznos és környezettudatos építési módokat, anyaghasználatot, építés technikákat. Bizonyítva, hogy „...népi építészetünk, közelebbről építészetünk elvei mélyen bennünk gyökereznek: istenadta, kitörölhetetlen ősképek. S ha tiszavirág életű divatokkal nem fojtjuk el őket, akkor munkáinkon keresztül biztonságos otthonokká alakulnak, amelyek emberi léptékűek és barátságos megjelenésűek lesznek; csupasz és kifejezéstelen falak helyett pedig imát és varázslatot sugárzó, beszédes homlokzatokkal tekintenek vissza ránk.” (Molnár V. József)

Román Árpád építész
műemlékvédelmi szakmérnök

2020.10.03 Román Árpád - Hagyományos házépítés II.

Előadó: Román Árpád műemlékvédelmi szakmérnök

Román Árpád előadásának második részében tető héjalásokról, a homlokzatokról, kéményekről, a tüzelőberendezések fejlődéséről és kályhákról beszélt. A részletes műszaki ismertetésen kívül hangsúlyozta, hogy „...amit népi építészetnek nevezünk, az emberi hajlékkészítésnek korántsem idejétmúlt módja. Ellenkezőleg. Építési elvei örökzöldek, mindig is hatni fognak és mindig is használhatók lesznek, legyen szó családi házról, társasházról, vagy akár városi középületről.” (Molnár V. József)

Román Árpád építész
műemlékvédelmi szakmérnök

2020.11.24 Bihari Ádám – Vályog építészet (Online webinarium)

Előadó: Bihari Ádám okl. építészmérnök

Az Napjaink szabályok és építési termékek által meghatározott világában a nehezebbik út lett, könnyen építkezni. Könnyen, helyből, saját erővel, kultúrával. Aki ma a természetes építőanyagok mellett teszi le a voksát, az szembesül a szabályozás

bonyolultságával, az internetes fórumok önjelölt szakértőivel és az építőipar megrökönyödöttségével. A nevezett előadás, a hazai építőipari szabályozás természetes építőanyagok használatát érintő útvesztőiben kíván eligazodási pontként szolgálni.

Bihari Ádám építész

Gyakorlati képzés:

A gyakorlati képzés résztvevői megismerkednek egy népi műemlék épület, tájház, vagy parasztház felújítási, kivitelezési munkálataival. A nyári gyakorlat során, mesterek irányítása mellett olyan hasznos alkotó munkát végezhetnek, amellyel gyarapíthatják tudásukat a hagyományos építőmesteri technológiákról, bővíthetik szakmai ismereteiket a népi építészet értékeiről, közvetlen tapasztalatot gyűjthetnek a tradicionális házépítés folyamatairól, szerkezeteiről, építőanyagairól, építőmesteri munkákról, hagyományos kőműves mesteri technológiákról. Megtanulhatják a hagyományos házépítés ács és tetőfedő munkáinak részleteit, elsajátíthatják a mesterfogásokat, betekinhetnek a népi építkezés, felújítás folyamataiba.

Oszkói zsúpkészítő tábor

2020.07.06-11 – Hagyományos arató és zsúp kéve készítő tábor

Helyszín: Oszkó, Hegypásztor Pincék

Létszám: 10 fő – 3 fő mester

Idén az oszkói táborban a zsúp volt a terítéken – mint általában – főként az aratástól az építőanyaggá válás útját járták végig a résztvevők. A résztvevők kitartóan tudták végezni a munkát. Aratónappal indultunk, itt a kézi aratás tudását sajátíthatták el a jelenlévők. Ezután a kiszáradt kévéket kepéztük, majd az aratónapi kévéket bevittük a hegypásztorkörhöz, ahol megindult az érdemi munka és beindult a kettőzés, mind szoknyás és fejest is megtanultak készíteni. Létszámot kihasználva egy régi zsupfedésű épület homlokzatának javításába is bepillantottak.

Munkák: zsúptető készítéshez szükséges rozsszalma aratás, cséplés, fésülés és a kéve kettőzések bemutatása.

TAPASZTÁS ÉS TAPASZTALÁS ZSIBRIKEN

NAGYAPÁM HÁZA MESTER-INAS KÉPZÉS 2020

*Vert vályogfal tapasztása, vakolása; hajópadló lerakás; kőfal javítás
7163 Mőcsény-ZSIBRIK >>> JÚLIUS 27 - AUGUSZTUS 2.
Szakmai oktatók: Lénárt István és Takács Martin
JELENTKEZZ DÓRINÁL! >>> velledits.dorottya@gmail.com*

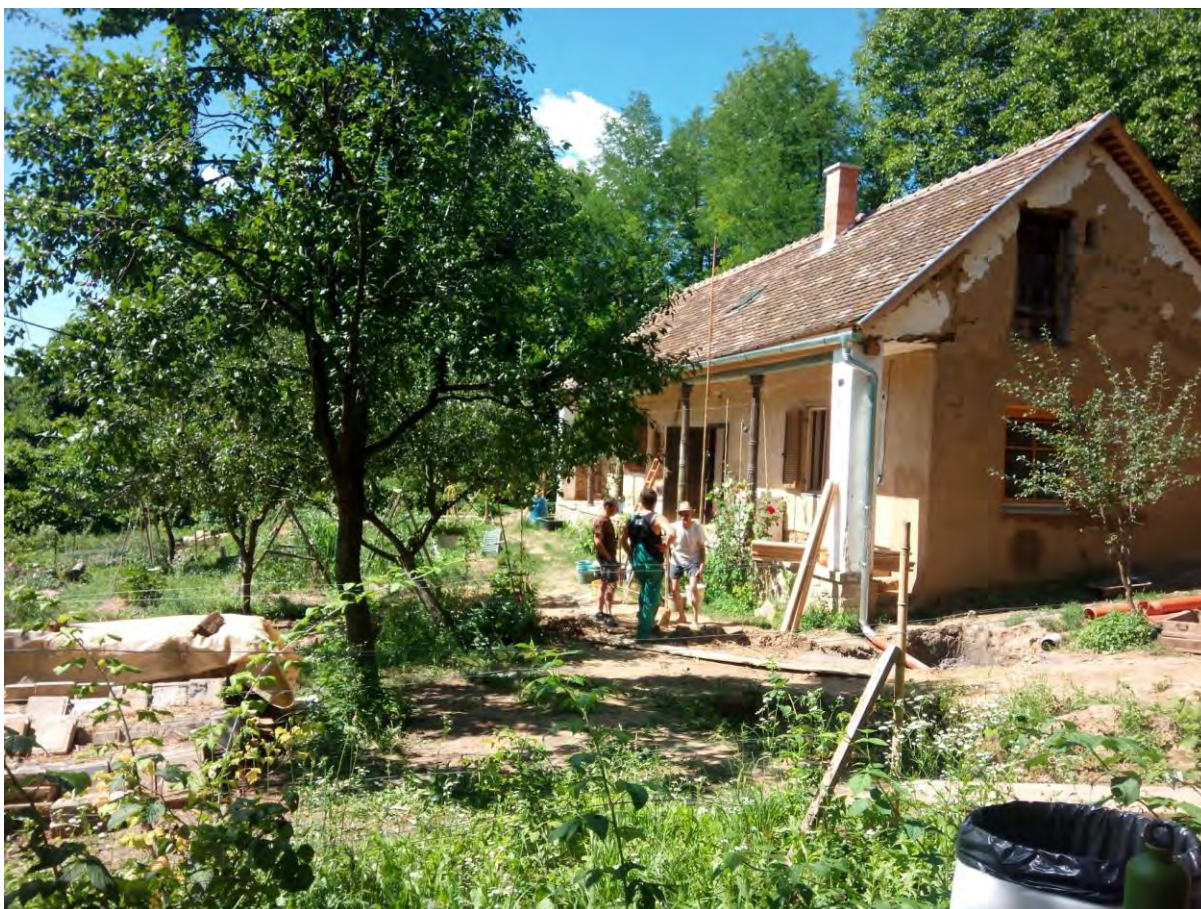
2020.07.27-2020.08.02 – Hagyományos arató és zsúp kéve készítő tábor

Helyszín: Zsibrik

Létszám: 15 fő – 2 fő mester

Tavaly már volt tábor Zsibriken, Radev Gergő építészmérnök vezetésével sokat haladtak a vertfalú vályogház átalakításain. Idén az épület külső homlokzatrészleteit készítettük el a tábor alatt. Már meglévő vályogos gödörből helyi anyagot termeltünk ki és tapasztást készítettünk, ez felkerült a falazatra, Lénárt István mester vezetésével zajlott a munka, bevezette a tanulókat a rabicozás rejtelseibe és a szerszámmal dolgozás fogásaiba. A tapasztásra elkészült a rabicz felület majd a vályog simító is elkészült. Mindenki elsajátíthatta a helyi anyaggal való munkát. Takács Martin segítette a mestert, aki vályog teszteléseket mutatta meg, a résztvevőknek. Tábor jó hangulatban telt, Dóri nagyon jó házigazda volt.

Takács Martin

Vályog vakolat javítása rabitzolással.

Szakmai programok, előadások:**2020.08.3 – Épülethímző szakmai kirándulás és továbbképző program - Baj**

A szakmai nap ezúttal egy szakmai kirándulás keretében valósult meg, amely során Bajra látogattunk el. A baji szakmai kirándulás célja a XIX. század végi polgári típusú ház vakolathímeinek restaurálási folyamatainak elsajátítása volt, a régi díszítések méretarányos másolásával és az azokhoz szükséges sablonok elkészítésével. A résztvevők megismerkedhettek a minden egyes folyamattal, így pontos és részletes információval gazdagodhatnak minden munkafázist illetően. Ez különösen fontos, hiszen a vakolathímzés elméletben nem tűnik bonyolultnak, azonban – ahogy mondani szokás – a gyakorlat teszi a mestert. A fa sablonok kivágását követően, egyedi faragó szerszámokat készítettünk, melyek a boltívek főzolásánál használtunk. Ezzel párhuzamosan Varga Kata épületszobrász, a tábor mestere a mintázást, az eredeti másolásának folyamatát mutatta meg. Az épület ornamentikáját agyag korongokkal gazdagították, melyeket úgyszintén mintáztunk és gipszből újra öntöttük azokat. Ezeknek a folyamatát is lépésről-lépésre végig követhették és kipróbálhatták a résztvevők. A sablonok kivételezése során az egyik legnagyobb veszély, hogy a vakolat megreped, és leválik a falról egy-egy óvatlan mozdulatot követően. Ahhoz, hogy ez valóban jól működjön néhány, de annál fontosabb szabályt kell betartanunk és a pontosság ezeknél elengedhetetlen. A közös gondolkodás, problémamegoldás végül egy gyors és hatékony munkafolyamattá nemesült, ami azt gondolom minden résztvevő számára jól végig követhető és hasznos egészszé állt össze.

A szakmai nap résztvevői

2020.11.12 – Nagypám Háza szakmai záró rendezvény és vezetői megbeszélés

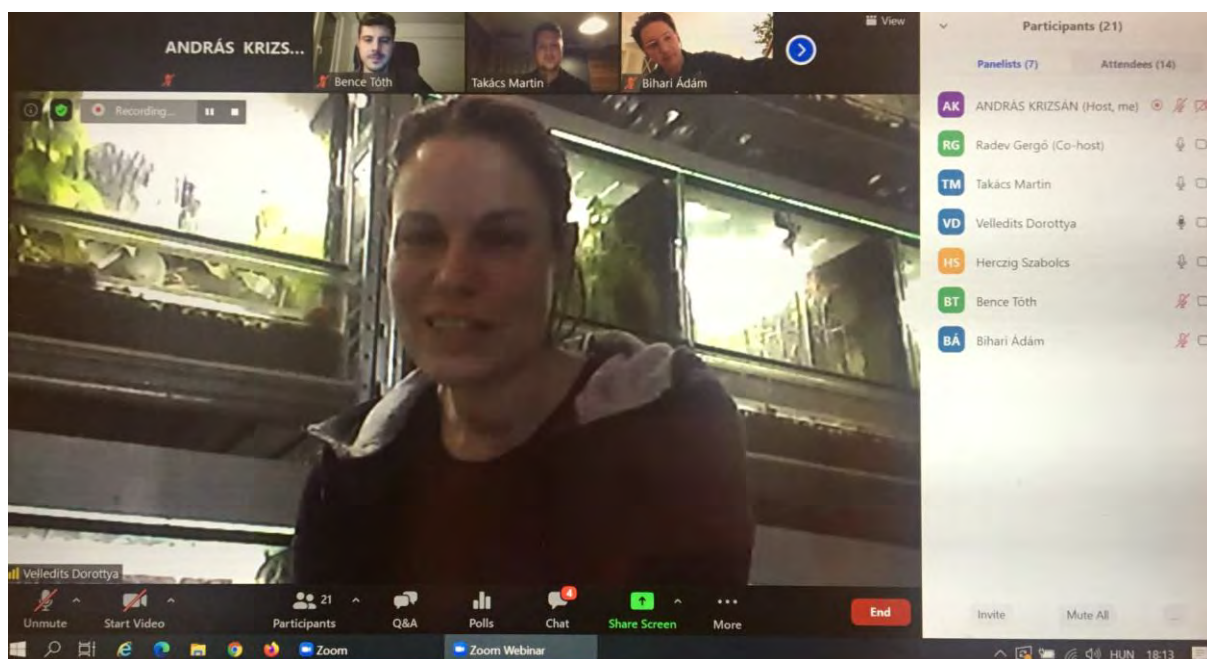
Online webinarium

Időpont: 2020. november 12.

A Magyar Építőművészek Szövetsége szervezésében megvalósult Nagypám Háza Örökségvédelmi Program – 2020 szakmai rendezvénye a tábor vezetők és szervezők megbeszélésével zárult. Az online megbeszélésen a résztvevők beszámoltak az idei Nagypám Háza Örökségvédelmi Program táborainak tapasztalatairól, részletesen bemutatva az oszkói arató tábort és zsupkészítő képzést, a zsibrik agyagozós és vályog vakolat készítő tábort, valamint a baji szakmai kirándulást és továbbképző programot, ahol a vakolathímek készítését ismerhették meg a résztvevők. Az eszmecsere az idei tapasztalatok után a jövő évi tervekről, és közös munkáról folyt tovább. Az online webinariumon részt vett Velledits Dóra, Bihari Ádám, Fay Dániel, Herczig Szabolcs, Takács Martin, Tóth Bence Péter, Radev Gergő és Krizsán András a MÉSZ elnöke.

Nagyapám Háza Örökségvédelmi Program online záró rendezvény

Csoportkép a Nagyapám Háza Örökségvédelmi Program online záró rendezvényéről és szakmai megbeszéléséről

Összegzés:

A népi műemlékek műszaki fennmaradását, állagmegóvásának feltételeit ma különös gonddal és szakszerűséggel kell biztosítanunk. Ehhez elenegedhetetlenül fontos a gyakorlati ismeretek továbbadása, a hagyományos építőmesteri technológiák, és tudás átadása. A szakmai utánpótlás biztosítása.

A Magyar Építőművészek Szövetsége „Nagyapám Háza” Örökségvédelmi programja ezt a célt tűzte ki maga elé. A lebonyolított program tapasztalata egyértelműen igazolta, hogy vannak fiatalok és mesterek, akik nagy érdeklődéssel fordulnak a népi építészet értékei felé. Meg lehet és meg is kell őket szólítani és támogatni kell őket, hogy megszerezzék a hagyományos házépítés és kivitelezés gyakorlati ismereteit, hogy a jövőben is legyenek alkalmas szakemberek, akik a népi épületeket karbantartják, és felújítják.

A pályázat megvalósítása során felmerült költségek* :

Költségvetési sor száma, megnevezése	Számla bruttó összeg (HUF)	Számla támogatásból elszámolni kívánt bruttó összege (HUF)
1. Személyi juttatások összesen	3188740	2940000
2. Munkaadókat terhelő járulék összesen	532175	485100
3. Dologi kiadások összesen	1366750	1366750
3.1. Készletbeszerzés összesen	50000	50000
3.2. Szolgáltatási kiadások összesen	425000	425000
3.3. Kiküldetés, reklám	891750	891750
Kiadások mindösszesen: 1+2+3	5087665	4791850

*A szállítási szolgáltatás igénybevételére a megvalósítás során nem volt szükség, így arra a tételre költséget nem számolunk el. A költségvetésben szereplő egyéb tételek kisebb eltéréssel kerültek elszámolásra.

Budapest, 2021. január 9.

A handwritten signature in blue ink, consisting of a large, stylized 'A' followed by a horizontal line and a small loop at the end.

Krizsán András DLA MÉSZ elnök
a Nagypám Háza Örökségvédelmi Program vezetője